

MÓRICZ ZSIGMOND: TISZAZUGI MÉREGKEVERŐK

A szolnoki törvényszék nagy tárgyalási terme zsúfolva.

A bírói asztal előtt idős asszony áll. Falusi asszony fekete ruhában, jómódúan, nagyon ízlésesen öltözve, két kezét összeteszi, mint a templomban az Úrasztala előtt. Első pillantásra egy kedves nagyanya, akivel olyan kellemes otthon a maga környezetében találkozni és aki találó és talpraesett szívességgel szokta az idegent fogadni.

A bíróság háttal ül az ablakoknak s a homályos téli nap alig világítja meg a termet, ahol párszáz ember szorong a padokban és szorongva várja a szavakat.

A bíróságtól balra, a régi esküdszék két hosszú padjában vagy húsz ujságíró, fényképész, rajzoló: a világ szeme.

Ma minden szem idefordult. Ez a terem ma a magyar életnek valami szörnyű titkos mélységeit fedi föl.

Ez az asszony azzal a váddal áll a bírák előtt, hogy légyapapírból kifőzött méreggel megölte kilenc évvel ezelőtt az édesanyját, pár év múlva a férjét, aztán az ágyasát.

A név nem fontos. A napilapok részletesen beszámoltak a nevekről.

Fontos az, hogy egy társadalmi réteg életébe nézhetünk bele: a magyar falu világáról rántja le a leplet a tárgyalás.

- Mondja meg, - szól az elnök világos, éles hangja, - kinek állott érdekében, hogy a maga ura meghaljon?...

Csönd. Az idős asszony ki van pirulva; az arcéle olyan vörös, mintha ki volna festve. Apró barna szemei mint a legyek ülnek vékony szemöldökei alatt. Hallgat. Az ujjai egymást babrálják.

- Csak magának volt érdeke, mert magának kellett volna megfizetni minden költséget, ha az orvos rendelete szerint beszállítják az urát a Verebély-klinikára.

Az asszony hallgat. Érzi, hogy szólania kell; gyermekes-öregesen szól.

- Alássan kérem a méltóságos urat, én nem sajnáltam tőle a köccséget.

- Kinek állt érdekében, hogy megölje?

- Hát én nem tudom, kinek állt, de én nem adtam.

A hangja halk, bizonytalan. Nem elfogódott, csak tartózkodó. Óvatos. Tagad. Azon a parasztnyelven tagad, amely megkerüli az egyenes választ.

Az elnök az iratokba tekint.

- Miben nyilvánult az ura gyomorbetegsége? Hogy jelentkezett?

A válasz mindig késik egy pillanatot, aztán kiböki:

- Mikor hogy.

Az elnök rászól; a szakszerű kérdező tudatos biztosságával:

- Naponta, vagy ritkábban?

Kis csönd.

- Sokszor egy héten, sokszor két héten. Lefeküdt egy félóra, aztán felkelt, mintha semmi se lett volna.

- Hogy magyarázza azt, hogy megmérgezte az urát és pár hónap múlva összeállott egy özvegy emberrel, akinek három nagy gyereke is volt?

Az asszony nyugodt nyugtalansággal néz. Vaskos dudoros orra, bizonytalan ívelésű erős szája mozdulatlan. Csak néz, néz, tunyán és hallgatva néz.

- Maga az édesanyját is megmérgezte.

- Kezit csókolom, a világért se én az édesanyámat.

Itt is, ott is suttogás:

- Tagad, mindent tagad.

Az elnök:

- Mérgezett pogácsát vitt neki.

- Én nem vittem, - s tétován hozzát teszi: - nem szoktunk mi vinni pogácsát.

- Vallomás van róla, az édesanyja azt mondta a tanyásnének: «A fene egye meg a Juli pogácsáját, mióta abból ettem, majd kiszakad a hasam».

Az asszony szokott gyámoltalankodásával mondja:

- Nem vittem én, csak eltalálták.

- Így vallott az asszony a csendőrök előtt is, a vizsgálóbíró előtt is.

- Lelkiből hazudik az asszony.

- Mért hazudna?

- Eladtunk neki egy házat 37 millióért, adott három millió foglalót, azután eladhattuk volna 41 millióért és a végén nem is vette meg és akkor én nem adtam vissza a foglalóját, akkor megizente, hogy megfizet még ezer. Azér találta el, mer én nem sütöttem pogácsát.

Szól azon az édes magyar nyelven, amely olyan, mint a borok közt a tokaji.

A törvény előtt, halálos ítélet előtt mindenki elveszti a józan lényét, de ez az asszony olyan egyszerű, kedves, értelmes, csak éppen gyermekes. Öreg gyerek. Naiv, mint a megijedt unoka, akit csínyen kaptak.

- Azt mondta az anyja, hogy nem hagyja magára a vagyont, csak a haszonélvezetet, mert ha magára hagyja, a végén a községre szorul.

Tétován néz, most mit feleljen.

- Én nem úgy éltem az édesapámmal és az édesanyámmal, hogy úk ilyet mondtak volna, én azt nem hiszem.

- Szerette az anyját?

- Ippenúgy, mint az édesapámat.

- Volt hányása az anyjának, mikor meghalt?

Felemeli a szemét magasra, nyilván az égre:

- Látja a jóisten, hogy én nem mérgeztem meg senkit.

- Hát a barátnéja mérgezte meg? Azt vallotta a vizsgálóbíró előtt, hogy ő tett légyport a borba és maga azt kérdezte: «mit tettél bele, Mari?» és ő azt mondta: «ne kínlódj velem».

- Maga csak menti a pajtását.

- Nekem csak azt mondta: «az olyan ember ihat, aki nem bánt senkit».

- Nekem csak azt mondta, hogy az olyan ember ihat, aki nem bánt senkit.

- Akkor minek mondta így a vizsgálóbíró előtt?

- Én nem tudom, minek mondtam.

- Én nem tudom minek mondtam, - s dadogó csökönyösséggel ismételi: - Én azért mondtam, hogy azt akarom, hogy ne igyon az uram, mer ő azt mondta, hogy az olyan ember ihat, aki nem bánt senkit, - hogy de én nem akarom, hogy beteg legyen.

S áll tétován, bizonytalanul, mint a gyermek, aki unalomig ismétli a szót.

Az elnök maga is megérzi ezt a gyermekes együgyűséget s váratlanul azt kérdi:

- Járt iskolába?

- Nem jártam, csak négy télen.

Kisbabásan toppan, ballábát előbbre teszi; fél lakkcipő van rajta; a cipő szalagcsokra meglibben.

- Írni-olvasni tud?

- Tudok.

- Hogy magyarázza akkor az anyja halálát?

Hallgat, a szeme körülfut a bírák előtt, az asztalon, a papirosokon. Hogy is lehet magyarázni, hirtelen fölneéz:

- Cseppentett orvossággal élt.

Az elnök száraz, monoton sürgetéssel kérdez:

- Milyen orvosság volt az, légyapír-víz?

- Cukorra cseppentette, úgy ette.

Az elnök hallgat. A kihallgatásnak vége. Érezni, hogy vagy reménytelennek látja a kérdést, vagy fölöslegesnek az időpazarlást.

- Üljön le!

Az asszony megfordul, hátramegy és leül a börtönőr mutatta székre.

Leül, mint egy egyszerű falusi asszony, aki engedelmesen teszi, amit az urak parancsolnak, de az embereket nem téveszti meg: senki sem bocsátott meg neki.

A terem közönségének túlnyomó része nő. Úriasszonyok. Sok fiatal és szép nő. Kicsi zsbongás. Mindenkinek ellenszenves a tagadó asszony. Senki sem hisz.

Jön a másik vádlott.

Hirtelen zúgás. Ez az igazi.

Előkelően, gőgösen, sápadtan, tragikai mozdulattal lép be, mint a tragédia hősnője a színpadra. Fejét kevélyen emeli. Szúró szem. Végtelen gőg és elszántság.

- Maga azzal van vádolva, - szól az elnök hivatalos, száraz hangon, - hogy megölte a fiát és az urát.

Csönd.

Várákozás.

Az asszony élesen, ridegen:

- Sajnálom, de nem úgy van.

Izgalom, mozgás. Ez már más ember. Ennek a nyelve is más. Ez már azon a kultúramérgezett nyelven beszél.

Az elnök felsorolja a jegyzőkönyvből a tényeket. A fia beteges volt és rossz erkölcsű, az ura szoknyavadász és verekedő:

- Maga ezt már háromszor beismerte. Kétszer a csendőrök előtt, egyszer a vizsgálóbíró előtt.

Az asszony előbb összeszorítja a fogait, aztán konok göggel szól:

- Tagadhatatlan.

Az elnök monotonul mondja:

- Itt ül az első vádlott, aki vallotta, hogy maga mérget kevert az ő ura borába.

Az asszony a torkából felel:

- Csodálom, hogy barátné léttére ilyeneket mond rám.

A feje megmozdul, csak a feje, és lesújtó pillantást vet az ülő asszonyra, aki zavartan, gyerekesen babrál az ölében.

- No nem most vallotta, - szól az elnök, - most eléggé megvédte magát.

Erre megnyugszik s a tekintete visszafordul az elnökre. A szeme kék, de olyan nagyok a pupillái, hogy feketéknek látszanak.

Nagyasszony-jelenség. A falu nagyasszonya. Ruhája is nagyon komoly, urias és mégis paraszt. Vállán bolyhos, fekete teveszőr-sálkendő lóg, mely térdig borítja és nagy rojtok csüngenek a szélén. Egyenesen, keményen húzza ki termetét. Feje fekete selyemkendővel bekötve. A kendő oly finoman kötve, mintha körzővel rajzolt ovális ív körítené arcát.

A közönség feszülten figyel. Ez az asszony volt az, aki megénekeltette a fiát, mikor beadta neki a mérget. «Milyen szép hangod van fiam, a templomban is úgy dicsérték. Énekelj valamit.» A fiú énekelt, aztán görcsöt kapott és reggelre meghalt.

Az elnök elmondhatja vele három házassága történetét. Röviden beszél:

- Első uram volt a gyerek apja. Azt hiszem, 1904-ben.

- Talán 1894-ben.

- Igen.

- Két gyereke volt?

- Igen, Sándor és a másik meghalt. Mikor elváltunk, felmentem Budapestre szolgálni, mert nem akartam a szüleim terhére lenni. Úgy nőtt a gyermek.

Ezért van hát romlottabb nyelve, úri nyelv, keresett.

- A fia 23 éves volt, azért ölte meg, - suttogják, - mert szemrehányást tett neki a szeretői miatt.

- Akkor mentem a másodikhoz.

- Elváltak?

- Elválni elváltunk. Mondhatom, úgy 4-5 év múlva.

- Mért váltak el?

- Ez is a vagyonomért. Mindig azért üldöztek, a vagyonért. 14 holdam volt akkor... Háromszor férjhez mentem. Hogy mondjam ki. 17 május másodikán.

- Nem 19-ben?

- Nem. Vadházasságban éltünk soká; azt nem tudom, mikor esküdtünk, arra nem bírok emlékezni.

- Nem?

- Nem! - A hangja éles és szemérmetlen. Elszánt. Erre nem bír emlékezni, mert mindenki tudja, hogy az ágyasát este tíz óra után «úgy hurcolták az esküvőre, mint a marhát». Trágyás papucsban, esti beszélgetés közben vitték el a jegyzők, az asszony biztatására, hogy ne éljenek már hit nélkül.

Akkor elvétette magát erővel, később elküldte a másvilágra, erővel az embert. Hát nem emlékszik. Egyáltalán elkezdi a fiáról nyilatkozni, s elkezd kérdés nélkül beszélni, mint aki tudja, mit akar mondani.

- Akkor a gyermek nőtt, nőtt, mindig rosszabbul viselte magát. Elment trékkocsisokhoz, hogy mulasson. Villanyoson is volt, onnan is elzavarták.

- Rendőr is volt, azt mért kellett otthagyni?'

Felemeli a fejét és álhangon, kellemetlen affektálással szól:

- Sajnos visszagondolni. Rendőr volt, - de lopott.

Kínos visszhang. Mikor elgondolta, azt hitte, ezzel megvédi magát. Hogy mindenki megérti az ő anyai szenvedéseit s részvétellel lesznek hozzá. S mindenki megbotránkozik: egy anya szájából erre a szóra.

Folytatja gögösen, elszántan:

- Azt mondja nekem a bábaasszony, - mért kínlódom velem.

Megáll. Érezni, hogy úgy véli, győzött: A bába mondta, aki a mérget árulta s aki öngyilkos lett. Marólúgot ivott s nem engedte, hogy a száját fölfeszítsék, hogy tejet öntsenek bele, hogy megmentse. A családja se akarta, hogy megmaradjon, nem mentek orvosért.

- Kártyás, iszákos, lopott a gyermek, - szól újra fennen az anya. - Azt mondja a bábaasszony, kért engem arra, mit kínlódom veled.

- Mi érdeke volt a bábaasszonynak, hogy a maga fia meghaljon?

- Pályáztam az én házamra és mindig csak mondta: «mit kínlódsz veled». És én azt mondtam: «a fiam részére kell a ház»... Mikor beteges volt a gyermek, újra jött, - jó sok idő telt el és kérelmezett: «mán megint beteg?»... «Beteg e!»... És akkor bement a szobába, én főztem, az ebédet készítettem, az uram is jött...

Az elnök belevág s olvassa előbbi vallomásából:

- «És én elkeseredésemben beleegyeztem», - így mondta ezt maga.

Az asszony a kendőjéhez nyúl s megigazítja. Még oválisabbra húzza s a fejéhez még feszesebbre a fekete selymekendőt.

- Magátul tette bele, - szól dacosan.

A közönség megzúdul. «Nem vállal bűnrészességet» - suttogják. - Az ügyvéd kitanította.

- Hogy tette bele?... - kérdi élesen az elnök. - Csak belenyúlt a zsebébe és kivette a mérget?

Az asszony szembenéz, halálos sápadtan s konokul.

- Kérem igen. Az hordta magával mindig: «ő töt bele, ő töt bele».

És pillant hozzá egyet. Látni, hogy elszánta magát s ez így jól megy, úgy gondolja. Elhatározta, hogy ezt így kimondja s kimondta. Elhatározta, hogy mindent a halott csinált s: az csinálta.

- Mit beszél maga, - kiált rá az elnök. - Azt akarja elhíttetni, hogy a bábaasszony magát sírva találta és megesett a szíve magán és a maga tudta nélkül csak mérget öntött a beteg fia ételébe. Maga ezt már részletesen bevallotta s olyan dolgokat mondott, amit csak az tud, aki végrehajtotta. Csak orvosok tudhatják azokat a részleteket, ami a mérgezés után előállott, s maga mindent pontosan elmondott. Itt a vizsgálóbíró jegyzőkönyve. Magától találta ki? csak úgy beleírta?

Az asszony még sápadtabb lesz. Kegyetlenül, összeszorított foggal hallgat.

Az elnök egyre rohamosabban támad. Sorokat olvas:

- «A bábaasszony sürgetésére beleegyeztem»... Ki mondta ezt?... «A bábaasszony elhozta a folyadékot»... Hol szedte ezt a vizsgálóbíró úr? Az ő vallomása ez, vagy a magáé?

Az asszony leereszti a szempilláit s fulladtan hallgat.

- Ezek a maga szavai, vagy nem?

Mindenki lélegzetvisszafojtva vár. Tragikus csönd.

- «A folyadékot a bábaasszony a konyhában töltötte fiam levesébe, úgyhogy arról fiam nem tudott»... És most azt akarja elhitetni, hogy ő be is adta neki? A szájába? A betegnek? Hát hogy lehet azt emberileg elhinni, hogy elfogadta egy idegentől?

Az asszony homlokán vékony fény, a halálverejték van. Rekedten mondja:

- Nem volt idegen.

De meginog. Vész az erő. A műveletlen ember szemben áll a magasabb intelligenciával s a nagyobb tekintéllyel. Lehunyja a szemét s úgy áll, mint aki most, most zuhan a mélybe.

És szavak röpködnek, a mult szavai, saját szavai vágódnak vissza s a bíró egyre érzékenyebben vág, sebet üt minden szava: a hazug embert korbácsolja önvallomásának golyóival s az asszonynak alig van ereje, már a szája lefittyed, már nem bírja, már a szájaszélén nyál jelenik meg.

- Volt hasmenése a fiának?

- Nem észleltem.

- Egy asszony egész éjjel ott volt maga mellett, az mindent észlelt s az anya nem látta, mi van a gyermekével? Mit fizetett maga a bábaasszonynak?

Még egyszer erőre kap.

- Én a bábaasszonynak semmit se fizettem.

Az elnök hallgat, várja a szavakat s néz a szemébe.

- Nem fizettem neki. Fiam halála után eljött, hogy fizessek neki, de nem fizettem. Semmit se fizettem.

Ebbe kapaszkodik, mintha ez védené meg.

- Még most is, mikor elfogták, kiáltotta, hogy fizessek neki, de nem fizettem.

- Mért kérte magától a fizetést, ha nem volt joga? Hát mer valaki fizetést kérni, ahol semmit se csinált? Mért nem kiáltotta másoknak, akikhez nem járt, hogy fizessen neki?

Az asszony összeszorítja a szemét, száját. Mikor a bábaasszonyt először elfogták, rövid kihallgatás után hazaeresztették s aztán megfigyelték, hogy kikhez megy. Akkor a bába az ezer pengőt, amit az ügyvéd kért tőle, kivetette azokra az asszonyokra, akikkel dolga volt s mikor nem fizettek, azt kiáltotta: «Ha megrázom az abroszt, fél falu belekerül»...

Csönd. Az elnök tovább olvas:

- Ki vallotta azt, hogy a bábaasszony azt mondta magának: «Ez drága, Mari; hatezer koronába kerül»? Mondta maga ezt, vagy nem mondta? Bántották magát a csendőrök, hogy ilyet vallott: Ütötték, verték, kínozták?... Na, bántotta valaki?

Az asszony tompán szól s dacosan:

- Nem bántottak.

- Fenyegették?

- Nem fenyegettek.

- Akkor miért mondta?

- Hogy szabaduljak. Mert azt se tudtam, mi van velem.

- De ha nem bántották.

- Elég az, hogy bekísértek.

- Bekísérték?... Ilyenkor érzékenykednek, mikor a csendőrök bekísérik: de a fiát meg tudta mérgezni.

Az asszony meredten néz. Az arca a szégyentől még fakóbb. Az állkapcsa előreugrik, az álla kihegyesedik. Mint egy hazug gyereké. Hisz ő tudja. Őt is így nevelték. Ő is így nevelte a gyerekeit. nem bírja, hogy hazugságon fogják. Valóban, a fiát meg tudta mérgezni, de az könnyű volt: csak végre kellett hajtani... De itt állani a bírák előtt, érezni a tömeget, hogy megszégyenítik a világ előtt.

- Könnyítsen a lelkén és ne simítson.

Hallgat:

- És ne hallgasson... Látott maga fecskét, hogy eteti a fiát? No, látott?

- Láttam.

- Látta, hogy eteti őket? Feleljen látta?

- Láttam.

- Hát tehenet látott, mikor ellik.

- Láttam.

- Látta, hogy megnyalja, hogy félti. Látta?

- Láttam.

- Hát kutyát látott, ha bedobják a kölykét a vízbe, utána megy és élete veszélyeztetésével kiment, igaz?

- Igaz.

- Amit maga a vizsgálóbíró előtt mondott: igaz?

Nem bírja tovább, most egyszerre tompán kibukik a szó: most már vége: most már elszánt: dőljön össze a világ:

- Igaz.

Moraj a teremben.

És ő megrokkban. Egy pillanat alatt elvész a gőg, a büszke tartás. Az arca pillanatok alatt hamuszínű lesz. Mumia lesz.

- Már kész volt az ebéd, mikor a bábaasszony jött?

- Kész.

- Várta?

- Vártam.

- Maga adta be a fiának?

- Úgyis be akartam adni a fiamnak.

Egyszerre szinte túlzásba csap. Másik végletbe esik.

- Nem gondolt rá, hogy a maga édes gyermeke?

- Nagyon is gondoltam rá.

- Akkor hogy tudta megtenni?

- Még magamat is képes lettem volna.

- Anya léttére?!...

- Amit maga a vizsgálóbíró úr előtt mondott: igaz?...

- Elkeseredettségébe sokat megtesz az ember.

- Mikor az orvost hívatta, már benne volt a mérreg a fiában?

- Benne.

Vége. Mindennek vége. Valaki hangosan azt mondja:

- Kötél.

*

Hogy tört ki ez a mérgezési járvány.

Történt, hogy a faluban a bábaasszony beteg mellett ült. A beteget nagyon lepték a legyek. «Jaj, nem győzzük lélekkal, - panaszkodtak, - bár a jóisten segítene rajta, hogy lepik a legyek szegény beteget.» «Majd én segítek rajta.» Hozatott a boltból légypapírt, s tányérokba áztatta a halálfejes sárga papírt s körülrakta vele a beteget. De a legyek csak lepték a beteget:

Kávét kért s jó cukros, tejes kávét öntött a papírra, akkor majd nem jönnek a legyek.

Ahogy elfordultak, a kis cica odament s megitta a kávét. Addig, addig beszélgettek, a cica elkezdett sírni. «Mi baja a macskának, mi baja a macskának?» - Megdőglött.

A bábának feltűnt a kis macska halála. Hazament s a szobában a tányérról kiöntötte a legyeket a ház előtt.

Egy kis csirke odajött, megette a legyeket. Megette a kis tarka csirke s nemsokára elkezdett szédelegni. Azután megdőglött.

Ez már szeget ütött a bába fejébe.

Leöntötte a tányérokra a légyvizet s beletöltötte a kis kutya szájába. A kutya is megdőglött tőle.

- Hisz ez nagyszerű, - mondta a boszorkány, - ez jó, ez kell. Csinált ilyen légyvizet, visszament a beteghez, beadta neki: az is megdőglött.

A család megsiratta, meggyászolta s örültek, hogy a jóisten így segített rajtuk.

Most már a bába egy zseniális találmány birtokában élet-halál urának érezte magát.

Sok-sok évig, talán egész évtizedig őrizte a titkát, míg egyszer csak alkalma volt hasznát venni.

Vége lett a háborúnak, hazajött egy vak katona. A felesége gyűlölettel fogadta, mert már más szeretett. S megmaradt az ura házsártos rossz természete... Azt mondja a bába: «Mit kínlódsz vele».

Beadták borban az orvosságot, az ember gyomorbajt kapott. Orvost hívtak, az megvizsgálta, orvosságot rendelt. Megcsináltatták. Éccakára a bába mézes pálinkát csinált, hogy jobban aludjon, belekeverték az arzént, reggelre a beteg kész volt.

Most aztán megindult a suttogás: «mit kínlódsz vele»...

A faluban nem volt pap. Volt egy tehetetlen, aki huszonnyolc év alatt se beszélt senkivel. Ellenben rettenetes nagy volt a szegénység.

Ebben a faluban, mint általában az alföld szegénységénél szokás:

télen kétszer esznek egy nap. Ez azt jelenti, hogy a testek enerváltak, a lelkek gyávák. A szegénység gyötrelmesen destruál. Tíz órakor levest, délután hatkor tésztát, vagy krumplit.

És sok a beteg, rettenetes sok a beteg. Minden háznál van egy, kettő. Jött a bába: «Mit kínlódsz veled». És sok a rossz férfi. Részeges, goromba, rokkant, szoknyakergető. Jött a bába: «Mit kínlódsz veled».

Szőlőművelésből, búzatermésből éltek. Jött az infláció. Felment az ára. A borért 60-70 pengőt kaptak. A búzáért 30-at. Egyszerre bőség lett. A ládafia tele pénzzel; annyi bankó, hogy megolvasni nem győzték. Aztán hirtelen leesett a pénz ára. Ma a legjobb borért kapnak 16-18 pengőt.

Elment a gazdagság, - itt maradt a rettenetes nyomor. S a beteg, még betegebb; a garázda, még garázdább lett. Jött a bába: «Mit kínlódsz veled».

Gyerekáldás fenyegetett. A háború után a kiéhezett világot áradattal környékezte a jövő ivadék: jött a bába, «mit kínlódsz veled». S az életet hajnal előtt az éjféle sötétbe vezette.

Egyszerre zsákmánya lett az egész falu asszonynepe. S ő háromszor evett húst naponta abban a faluban, ahol legfeljebb disznóöléskor zabálják tele hússal magukat az emberek.

Mint egy véresfogú keleti bálvány járt kövéren, habzsolva, vidáman, hasát verve s halálra ítélte a betegeket, bénákat, a rossz erkölcsűeket. Valóságos népítéleteket tartott, erkölcsi ítélettel sujtotta az életre nem valókat:

- Mit kínlódsz veled.

S ezek a szegények beleszédültek. Nem kínlódtak. Elvégezték az utasítás szerint.

S teltek az évek és senkinek semmi baja se lett. Új isten ütötte fel a fejét a senki szigetén, a magyar faluban s terjedt a ragály a szomszéd falvak asszonyaira. Sógornék, komaasszonyok magukkal vitték a hírt s a bábaasszony segítsége keletes volt.

Jelszó lett a Tisza kanyargásán, hogy:

- Mit kínlódsz veled, mit kínlódsz veled.

*

És most itt állanak a feketébe öltözött, tisztas asszonyok a törvényszék előtt.

S a kemény és büszke vádlott megtörve már mindent ráhagy. Megbénult lélekkel nem törődik már a kérdésekkel, mindenre igent mond. Észre se veszi, ha ellentmondó kérdéseket tesznek. Minden igen, csak néha üti fel fejét: - bűnrészességet nem vállal, mindent a bábaasszony cselekedett.

Nagy fekete felhőkben telepszik a gond, a magyar bánat, magyar zokogás a teremre. Jönnek a tanúk mind, hetvenketten. Szomorú felvonulás. Túlnyomó részük egészségtelen, elhagyatott, szegény.

Kiáltó jel az élet pusztáján. Fáklya a nyomorult magyar sötétségből. A ballada eleven gyertyái, akik a nyomor leplébe vannak csavargatva, a rácsepegett szenvedés viaszába áztatva és a bűn tüzeiben égve.

És mégis ez a sötét láng az égre csap és szikrázva világít.

Emberek, ide nézzetek! Ide kerül egy magyar falu, ha leveszi róla a kezét az állam, a társadalom. Ide süllyed, ide zuhan az értelmes, a nagyszerű kálvinista magyar, éppen értelmessége és józansága miatt, ha nem fogja össze a nemzeti cél izzó lelkesedése.

Életre kell vezetni ezt a népet. Munkát, szervezetet, szociális erőt kell belőle kicsihozni. Hogy minden energiája cselekvő legyen, hogy lelkesége aktív legyen, hogy emberi értékei nagyszerű, igazi létté váljanak.

Rettenetes az a szellemi nyomor, amelyről a szolnoki tárgyalás levonja a gyásztakarót: ha ez sem korbácsolja fel a magyar öntudatot, akkor Magyarországra is rámondhatja egyik Sors a másoknak:

- Mit kínlódsz vele.

Nyugat 1930

3.2.